

KAKO UČENICI DOŽIVLJAVAJU ŠKOLU I OCJENJIVANJE

Katarina Kavić
Zagreb, Hrvatska

Sažetak:

Cilj ovog rada bio je ispitati perspektivu učenika osmih razreda grada Zagreba o ocjenama i ocjenjivanju u svrhu boljeg razumijevanja njihovog ponašanja i motivacije za učenje. Kvalitativnim pristupom nastojalo se odgovoriti na sljedeća pitanja: kakva očekivanja učenici imaju od škole, kako doživljavaju nastavnike, što za učenike predstavljaju ocjene, o čemu ovisi koju će ocjenu učenik dobiti te što bi učenici voljeli promijeniti u sustavu obrazovanja. Podatci su prikupljeni metodom fokus-grupe te su održane sveukupno tri fokus-grupe s učenicima iz triju osnovnih škola u Zagrebu.

Dobiveni podatci analizirani su se metodom tematske analize u okviru četiri teme: očekivanja od škole, doživljaj uloge nastavnika, doživljaj školskih ocjena i željene promjene u obrazovnom sustavu. Najvažniji rezultati proizlaze iz teme doživljaja ocjena. Učenici doživljavaju ocjene kao pretpostavku za buduće školovanje i izbor zanimanja te u ocjenama vide osnovnu prepreku upisu u željenu školu/fakultet. Međutim, ocjene prema iskazu sudionika nisu odraz znanja, nego odraz subjektivnosti svakog pojedinog nastavnika te ovise o mnoštvu drugih čimbenika, a najmanje o znanju. Time osnovna poruka ovog istraživanja glasi da ocjene nisu odraz znanja, a temelj su za budući život i školovanje.

Ključne riječi: fokus-grupa, ocjenjivanje, kvalitativna metodologija, perspektiva učenika, škola

Uvod

„Ako se prema pojedincu odnosiš kao da je ono što treba i što može biti, on će postati što treba i što može biti.” Goethe

Ulazak u svijet obrazovanja započinje upisom u osnovnu školu. U školi učenici provode veliki dio vremena, usvajajući nova znanja i stvarajući i prakticirajući međuljudske odnose. Škola postaje mjestom gdje se određena ponašanja modificiraju, potkrepljuju i gdje se nova ponašanja uče (Gruden, 1997, prema Kranželić Tavra, 2002).

Reakcije učenika na školu indikatori su kvalitete školskoga života, a pozitivne reakcije na školu povećavaju vjerojatnost da će učenici razviti trajnu predanost učenju (Epstein i McPartland, 1976, prema Raboteg-Šarić i sur., 2009). Motivacija učenika od presudne je važnosti za učenje, a povezana je sa školskim uspjehom, pozitivnim stavovima prema školi i većim zadovoljstvom učenika i učitelja, odnosno može se reći da motivacija između ostalog ovisi o doživljaju škole (Vizek-Vidović i sur., 2003).

Što se tiče domaćih istraživanja koja su se bavila učeničkim doživljajem škole istraživanje Bezinovića i Ristić Dedić (2004), koje je koristilo kvantitativan pristup i metodu upitnika na reprezentativnom uzorku učenika srednjih škola u četiri županije (Dubrovačko-neretvanska, Ličko-senjska, Primorsko-goranska i Istarska), upućuje na lošu sliku učenika o radnoj komunikaciji s nastavnicima te na subjektivnost ocjenjivanja koje je nepravedno i nepouzđano, a iskustva povezana sa školom ispunjena su destruktivnim osjećajem nekompetentnosti za učenje. Svega 30 % učenika sadržaje predmeta smatra zanimljivima, odnosno 60 % učenika školu ne smatra poticajnom i zanimljivom.

Drugo ranije provedeno istraživanje Bezinovića (1999) koje je analiziralo korištenje sredstava ovisnosti među učenicima srednje škole pokazalo je da samo 3,5 % učenika osjeća zadovoljstvo u školi dok 32,5 % smatra da elementi kvalitetnog obrazovanja kao što su zanimljivost

predmeta, zadovoljstvo izlaganjem nastavnika, poticaj na razmišljanje i sl. nisu zastupljeni u njihovom školovanju (Zrilić, 2011).

Primjećuje se kako su dosadašnja domaća istraživanja stavove učenika o ocjenjivanju ispitivala pretežito kvantitativnim pristupom uz pomoć upitnika. Koliko je autorici poznato, do sada osim ovog istraživanja nije provedeno niti jedno istraživanje koje se fokusiralo na perspektivu učenika o ocjenjivanju kroz kvalitativni pristup u istraživanju te teme.

OCJENJIVANJE I VREDNOVANJE U ŠKOLI

Pojam škole neodvojiv je od pojma ocjenjivanja. Školsko je ocjenjivanje mjerenje jer uključuje sve njegove potrebne komponente: predmet mjerenja, instrument kojim se mjeri i tehniku mjerenja (Grgin, 1999). Tradicionalno školsko ocjenjivanje neobična je mjerna situacija jer je nastavnik istovremeno mjeritelj i mjerni instrument.

Ispitivanjem se procjenjuje koliko učenik zna, a na temelju toga se u obliku ordinalne skale od pet stupnjeva kojima su pridodane brojčane vrijednosti od jedan do pet učeniku daje ocjena. U takvoj ordinalnoj ljestvici, razlike između stupnjeva nisu jednake, može se jedino prosuđivati je li neki stupanj veći ili manji od drugog (Grgin, 1999).

Nadalje, školska ocjena ima dijagnostičku, prognostičku i motivacijsku funkciju. Ocjenom nastavnik dobiva povratne informacije o učenikovom napretku, učenik dobiva pedagošku povratnu informaciju, a upisom ocjene u imenik evidentira se učenikov napredak i ocjenjuje se njegova spremnost za buduće učenje te se učenika motivira za daljnji trud i učenje (Matijević, 2004).

Pokazalo se da na nastavnikovo ocjenjivanje učenikovih znanja utječe mnoštvo subjektivnih čimbenika kao što su:

- *osobna jednadžba* koja se odnosi na tendenciju ocjenjivača da neopravdano diže ili spušta kriterije ocjenjivanja,
- *halo-efekt* koji se odnosi na pogrešku u ocjenjivanju zbog tendencije nastavnika da znanje učenika procjenjuje sukladno mišljenju koje je prethodno stvorio o učeniku ili sukladno mišljenju (i ocjenama) koje su o znanju učenika dali drugi nastavnici,
- *logička pogreška* koja se temelji na pretpostavci nastavnika kako su sadržaji nekih školskih predmeta povezani, pa za nejednaka znanja iz takvih predmeta učeniku daje ocjenu, određujući je prema kvaliteti odgovora iz onog predmeta koji smatra pretpostavkom za uspješno usvajanje znanja iz predmeta koji trenutno ocjenjuje,
- *pogreška sredine* koja se odnosi na nastojanja nastavnika da dodjeljuje ocjene koje na ljestvici ocjena zauzimaju središnju poziciju u nastojanju da poveća osjetljivost mjerenja,
- *pogreška diferencijacije* je pretjerano i neopravdano razlikovanje učenikovih znanja gdje često nastavnici imenuju vlastite međuocjene (npr. +2,-2,2/3 i sl.),
- *pogreška kontrasta* koja se odnosi na oblikovanje mjerila ocjenjivanja znanja temeljem prethodno iskazane kvalitete odgovora drugih učenika,
- *tendencija prilagođavanja kriterija ocjenjivanja kvaliteti učeničke skupine* odnosi se na tendenciju nastavnika da snižava kriterije ocjenjivanja u „slabijem“ razredu, odnosno da postavlja visoke kriterije u „boljem“ razredu (Grgin, 1999).

Sukladno navedenim čimbenicima, postavlja se pitanje koliko su ocjene zapravo valjane. Kada se tome pridoda činjenica kako ocjena utječe na daljnju budućnost učenika, takvo pitanje još više zabrinjava. Istraživanja pokazuju kako nastavnici ne koriste ujednačene kriterije ocjenji-

vanja te da dvoje od troje nastavnika smatraju da bi trud, ponašanje učenika i njihovi stavovi prema učenju trebali odrediti ocjenu. Istraživanja također pokazuju kako nastavnici koriste ocjenu kao sredstvo motivacije učenika i poticanja poželjnih ponašanja. Zbog toga proizlazi da ocjena nije u funkciji naučenog, nego da se radi o funkciji brojnih čimbenika (Allen, 2005).

S obzirom da je školsko ocjenjivanje posredno mjerenje, procjenjuju se učenički odgovori. Stoga na kvalitetu učenikovog odgovora utječe niz nepovoljnih čimbenika kao što su nedovoljna jasnoća i određenost učenikova odgovora, učenikove verbalne mogućnosti, mogućnosti opažanja i vještog korištenja podacima te emocionalna otpornost. Iako verbalne mogućnosti nisu jednako razvijene kod svih učenika, nerijetko se događa da elokventniji učenici dobivaju bolje ocjene. Učenici koji su emocionalno otporniji na ispitne situacije dobivaju bolje ocjene za razliku od onih kojima jaka emocionalnost blokira složenije mentalne funkcije (Grgin, 1999).

MOTIVACIJA UČENIKA I OSOBINE NASTAVNIKA

Motivacija učenika od presudne je važnosti za učenje, a povezana je sa školskim uspjehom, pozitivnim stavovima prema školi i većim zadovoljstvom učenika i učitelja (Vizek Vidović i sur., 2003). Motivacija učenika uvelike je povezana s doživljajem pravednosti školskoga sustava. Teorija jednakosti objašnjava kako pojedinci procjenjuju odnos prema nekome ili nečemu sukladno doživljaju omjera uloženog i dobivenog, odnosno u školskom kontekstu govori se o uloženom trudu i visini ocjene. U tom procesu procjene pojedinci se uspoređuju s drugima, promatrajući koliko su drugi nagrađeni za trud. Istraživanja su pokazala da ako pojedinac smatra kako ishod nije odgovarajući uloženom trudu, manje će se truditi te će se smanjiti predanost radu, odnosno smanjit će se motiviranost za rad (Shory-Assad, 2002). Učenici koji osjećaju da su nagrađeni za svoj trud, odnosno da su pravedno ocijenjeni, bit će motiviraniji za učenje određenog predmeta (Novoselić, 2013). Dobra ocjena svakako je pozitivno potkrepljenje za daljnje učenje, ali je važno kada učenik dobije lošu ocjenu da također dobije informacije o tome gdje je pogriješio i kako ocjenu može popraviti kako bi ostao motiviran (Vizek Vidović i sur., 2003).

Važno je spomenuti da osobine i način nastavnikova poučavanja utječu na uspješnije poučavanje. Nastavnici koji vjeruju u učenikove sposobnosti te koji osjećaju odgovornost za motiviranje, imaju učenike koji postižu bolje rezultate bez obzira na predmet, razinu poučavanja ili učenikove sposobnosti (Vizek Vidović i sur., 2003). Procjenjuje se kako nastavnikova pozitivna očekivanja o mogućnostima učenika objašnjavaju do 20% školskog uspjeha, a glavne komponente takvog stava jesu: pokazivanje entuzijazma i zanimanja za predmet poučavanja, izražavanje jasnih ciljeva i očekivanja u vezi s učenjem, poticanje usmjerenosti na zadatak, jasno pokazivanje uvjerenja u učenikove mogućnosti savladavanja gradiva te zainteresiranost za učenike i njihovo učenje (Rogres, 1999, prema Vizek Vidović i sur., 2003). Ako su učenici privučeni sadržajima školskih predmeta, bit će zainteresiraniji znati više. S druge strane, ako učenik doživljava dosadu na nastavi, počet će zanemarivati predmet (Novoselić, 2013).

CILJEVI RADA I ISTRAŽIVAČKA PITANJA

Cilj je rada je ispitati perspektivu učenika osmih razreda o doživljaju ocjena i ocjenjivanja u svrhu boljeg razumijevanja njihovog ponašanja i motivacije za učenje. Taj cilj iskristalizirao se nakon što se u sklopu obveza na kolegiju „Kvalitativni pristupi u socijalnopedagoškim istraživanjima“ provelo istraživanje s učenicima osmog razreda jedne osnovne škole u Zagrebu, koristeći metodu fokus-grupe tijekom obvezne studentske prakse.

Nakon analize razgovora s učenicima jedna tema doživljaja ocjena i ocjenjivanja istaknula se kao važna iz perspektive sudionika istraživanja. Pokazalo se da perspektiva sudionika istraživanja s jedne strane, upućuje na važnost ocjena za njihov budući život jer o njima ovisi koje će srednje škole i fakultete moći upisati, a s druge strane, prema perspektivi učenika, ocjene nisu odraz znanja. Takvi zaključci bili su poticaj da se provedu još dvije fokus-grupe s učenicima iz drugih osnovnih škola u Zagrebu da bi se otkrilo kako o tome razmišljaju drugi učenici i slažu li se perspektive učenika iz drugih škola s onima iz prve fokus-grupe te da se također ispituju stavovi učenika o mogućnosti unaprjeđenja sustava obrazovanja s obzirom da su učenici iz prve fokus-grupe otvorili tu temu.

Istraživačka pitanja koja su postavljena prije i tijekom samog istraživanja jesu:

Kakva očekivanja učenici imaju od škole?

Kako učenici doživljavaju nastavnike?

Što za učenike predstavljaju ocjene?

Prema mišljenju učenika, o čemu ovisi koju će ocjenu učenik dobiti?

Što bi učenici voljeli promijeniti u sustavu obrazovanja?

METODE RADA

UZORAK SUDIONIKA

Prvi uzorak sudionika formiran je metodom snježne grude u osnovnoj školi koja se nalazi u istočnom dijelu Zagreba¹. U osnovnoj školi u kojoj je provedena prva fokus-grupa autorica je prvo kontaktirala stručnog suradnika škole koji ju je upoznao s dvije učenice kojima je predstavljen nacrt istraživanja, a te su učenice proširile informacije ostalim učenicima. Nakon toga se formirala grupa od sveukupno osam učenika koji su bili motivirani za razgovor o temi i koji su nakon detaljnog informiranja dali informiranu suglasnost o sudjelovanju. U prvoj fokus-grupi sudjelovao je šest učenica i dvojica učenika osmog razreda.

U sljedeće dvije fokus-grupe uzorak je bio prigodan. Uključeni su učenici iz jedne od osnovnih škola s područja centra grada i iz jedne od osnovnih škola iz zapadnog dijela Zagreba kako bi se zajedno sa školom gdje se provela prva fokus-grupa postigla prostorna heterogenost. Kriterij za odabir sudionika bio je da su učenici slobodni u dogovorenom terminu te da su motivirani za razgovor o temi istraživanja. U drugoj i trećoj fokus-grupi sudjelovali su po trojica učenika i tri učenice, odnosno fokus-grupu u obje škole činilo je sveukupno dvanaest učenika.

Sudjelovanje svih učenika u istraživanju bilo je dobrovoljno i u skladu sa smjernicama Etičkog kodeksa u istraživanju s djecom (2003). Prije početka razgovora učenici su informirani o cilju i svrsi istraživanja, načinu prikupljanja i obrade podataka te objavljivanju rezultata. Tražen je njihov usmeni pristanak za sudjelovanje i dozvola za snimanje razgovora. Učenicima je garantirana anonimnost sudjelovanja te su informirani o tome da imaju pravo odustati od sudjelovanja u bilo kojoj fazi istraživanja, tijekom ili poslije razgovora te da imaju pravo ne odgovarati na neka od pitanja ako to iz nekoga razloga ne žele.

NAČIN I METODA PRIKUPLJANJA PODATAKA

Podatci su prikupljeni metodom fokus-grupe (Skoko i Benković, 2009) koja se održavala u prostoru škola, a razgovor je vodila autorica rada. Iako se razgovor s učenicima provodio bez

¹ S ciljem zaštite anonimnosti sudionika istraživanja u tekstu neće biti navedena imena osnovnih škola, već samo dio grada kako bi čitatelji dobili informaciju o raznolikosti izbora sudionika istraživanja.

prisutnosti drugih osoba osim voditeljice focus-grupe, valja istaknuti školsko zvono kao ometajući čimbenik.

Cilj prve focus-grupe koja se provodila u sklopu ispunjavanja obveza za kolegij na fakultetu bio je otkriti doživljaj učenika o školi i školskom uspjehu. S obzirom da se analizom podataka tema ocjena istaknula kao važna za sudionike istraživanja, nacrt istraživanja donekle je modificiran kako bi se više fokusirao na otkrivanje doživljaja školskog uspjeha odnosno ocjena i ocjenjivanja, tako da su neka pitanja za razgovor u fokus-grupi promijenjena.

Tablica 1. Prikaz pitanja postavljenih ispitanicima u fokus-grupi

Prva fokus-grupa	Druga i treća fokus-grupa
<p><u>Uvodna pitanja:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Molim vas da mi se kratko predstavite. 2. Koje asocijacije Vam padaju na pamet na spomen škole? 3. Kakvo značenje za Vaš život predstavlja škola? <p><u>Središnja pitanja:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Što mislite čime će Vam škola najviše pridonijeti u životu? 2. Što očekujete od škole? 3. Što očekujete od sebe? 4. Koja je vaša motivacija za učenje? 5. Što bi škola po vašem mišljenju trebala prenijeti učenicima? 6. Smatrate li da to škola radi danas? 7. Mislite li da su školske ocjene kvalitetan odraz usvojenog znanja? 8. Što za vas znači školski uspjeh? 9. Koliko ste zadovoljni dosadašnjim usvojenim znanjem u školi? 10. Smatrate li se spremnima i sposobnima za odlazak u srednju školu s obzirom na znanja koja ste dosad stekli? <p><u>Zaključna pitanja:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kako vidite svoje obrazovanje u budućnosti? 2. Da možete promijeniti jednu stvar u vezi sa školovanjem, odnosno obrazovnim sustavom, što bi to bilo? 3. Ima li nešto što smatrate važnim u odnosu na ovu temu, a da nismo dosad o tome razgovarali? 	<p><u>Uvodna pitanja:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Molim vas da mi se kratko predstavite tako što ćete reći svoje ime, motivaciju za sudjelovanjem i očekivanja od ovog razgovora. 2. Da vas netko pita: Što za tebe predstavlja škola, što biste rekli? <p><u>Središnja pitanja:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Što očekujete od škole? 2. Što bi po vašem mišljenju škola trebala prenijeti učenicima? 3. Smatrate li da to škola radi danas? 4. O čemu ovisi hoće li škola sve to što ste naveli prenijeti učenicima? 5. Koja je po vašem mišljenju uloga učenika? 6. Što za vas predstavljaju ocjene? 7. O čemu ovisi koju će ocjenu netko dobiti? 8. Što za vas znači školski uspjeh? 9. Kako vidite svoju budućnost i koju ulogu škola ima u tome? <p><u>Zaključna pitanja:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Da možete promijeniti jednu stvar u vezi sa školovanjem, odnosno obrazovnim sustavom, što bi to bilo? 2. Ima li nešto što smatrate važnim u odnosu na ovu temu, a da nismo dosad o tome razgovarali?

METODA OBRADJE PODATAKA

Razgovor s učenicima je sniman, a zatim doslovno prepisan. Nakon toga provedeno je kodiranje po načelu tematske analize teksta (Braun i Clarke, 2006, prema Miroslavljević, 2015).

Tematska analiza praktična je za uporabu, fleksibilna u primjeni te strukturirana, a najčešće se koristi s ciljem istraživanja viđenja, doživljaja i iskustva ljudi (Mirosavljević, 2015). U ovom istraživanju teme su unaprijed određene istraživačkim pitanjima. Nije nužno da istraživač uvijek prolazi sve faze tematske analize, posebno kao u ovom istraživanju gdje su teme određene deduktivnim, a ne induktivnim putem.

REZULTATI I RASPRAVA

Slijedi kratak prikaz i rasprava prema izoliranim temama.

OČEKIVANJA OD ŠKOLE

Kod teme **očekivanja od škole** ekstrahirane su sljedeće podteme:

- Pomoć za budućnost
- Prenošnje znanja
- Poticanje socijalizacije
- Zabava
- Pobuđivanje motivacije za daljnje učenje
- Primjer pravednosti
- Pomoć u sazrijevanju
- Prilika za nova iskustva.

Učenici očekuju da ih škola usmjeri i uvede u budući život, da im pruži pomoć u profesionalnom usmjeravanju i donošenju budućih odluka, odnosno da im pruži pomoć za budućnost. Očekuju da im škola prenese znanja, da potiče socijalizaciju, a jedan sudionik spominje i zabavu. Učenici smatraju da bi škola trebala pobuđivati motivaciju za daljnje učenje.

Navedeno upućuje na visoka očekivanja učenika od osnovne škole za njihov budući život, ne samo profesionalni već i privatni, posebno u smislu sazrijevanja, socijalizacije i usvajanja vrijednosti. Ipak, neosporno je da školu doživljavaju kao mjesto koje bi ih trebalo motivirati na učenje i prenijeti im znanja koja će dalje nadograđivati.

Sudionici istraživanja smatraju da bi škola trebala biti primjer pravednosti, odnosno pravedno pristupati učenicima te im pomoći u sazrijevanju poticanjem na dublja razmišljanja i pristojno ponašanje, trebala bi ih učiti ih vrijednostima, proširiti njihova gledišta, pomoći im u osamostaljenju i stvaranju vlastitih ciljeva i stavova te biti njihov put k sazrijevanju i pružiti im prilike za nova iskustva.

DOŽIVLJAJ ULOGE NASTAVNIKA

Kod teme **doživljaj uloge nastavnika** izdvojene su sljedeće podteme:

- Motivirani nastavnici motiviraju učenike
- Nekreativni i nemotivirani nastavnici demotiviraju učenike
- Nemotivirani učenici demotiviraju nastavnike
- Nastavnici su odgovorni za prijenos, a učenici za usvajanje znanja
- Loš sustav odgovoran je za nemotiviranost nastavnika.

Iz izoliranih podtema i kodova moguće je pratiti perspektivu učenika kao kontinuum u odnosu na pridavanje značaja i odgovornosti u prezentaciji i usvajanju znanja pri čemu neki tu

odgovornost pripisuju isključivo nastavnicima, dok drugi smatraju da je jednaka odgovornost na učenicima, pa čak i na obrazovnom sustavu. Pritom smatraju da je sustav odgovoran za to što u školama rade nastavnici koji nisu motivirani i što takve osobe bez interesa za učenike i poziv nastavnika upisuju učiteljske fakultete, a problem također vide u slabim plaćama i uvjetima rada nastavnika i učenika.

Ipak, iz perspektive učenika nastavnici su ti koji motiviraju ili demotiviraju učenike za školu i učenje, prije svega vlastitim pristupom i motivacijom za podučavanje, unošenjem kreativnosti i interesa u ono što rade, kao i interesom za učenike.

DOŽIVLJAJ ŠKOLSKIH OCJENA

Tema **doživljaj školskih ocjena** najšire je elaborirana tema od strane sudionika te sadrži najviše kodova i podtema u odnosu na ostale teme. Riječ je o sljedećim podtemama:

- Ocjena treba biti ekvivalent znanja
- Ocjena nije odraz znanja
- Ocjena nije odraz inteligencije
- Ocjena ovisi o mnogočemu, a ne o znanju
- Ocjena ovisi o trudu učenika
- Ocjena nije objektivni pokazatelj znanja, već odraz subjektivnosti nastavnika
- Ocjena ne poštuje individualizaciju
- Ocjene su složene
- Ocjena je povratna informacija učeniku
- Ocjene određuju status učenika
- ocjenama ovisi budućnost.

Iz perspektive učenika o ocjenama i ocjenjivanju, tj. doživljaju školskih ocjena dobiva se vrlo opsežna spoznaja. Sudionici govore o svom uvjerenju da bi ocjena trebala biti odraz znanja, a to potkrepljuju doživljajem da upravo o ocjenama ovisi njihova budućnost jer dobre ocjene olakšavaju upis u željenu srednju školu i na fakultet, kao i da dobre ocjene otvaraju puno više mogućnosti za budućnost.

Drugim riječima, učenici ocjene doživljavaju kao pretpostavku za buduće školovanje i izbor zanimanja te u slabijim ocjenama vide osnovnu prepreku upisu u željenu školu/fakultet, odnosno, bavljenje željenim zanimanjem u budućnosti. U tom kontekstu ta perspektiva ne čudi i ne odstupa od uobičajenog očekivanja da bi znanje trebalo otvarati mogućnosti za dalje. Međutim, perspektiva učenika upućuje na to da ocjene, tj. mogućnosti za daljnje školovanje, ovisе o mnoštvu raznih drugih čimbenika, a ne o znanju. Bit će spomenuti neki od tih čimbenika.

Dakle, učenici smatraju da su ocjene odraz subjektivnosti svakog pojedinog nastavnika i da zavise od njegova raspoloženja, različitosti kriterija, do toga koliko je netko drag nastavniku. Također, ocjene ovisе o pojedinoj školi i različite su među razredima iste škole kada je riječ o školskom uspjehu razreda. Osim toga, ocjene prema iskazu učenika ovisе o snalažljivosti učenika, spremnosti na prijearu, načinu prezentacije znanja, ocjenama iz drugih predmeta te su više su odraz truda i ponašanja učenika nego znanja, pa čak i sreće. Čimbenici koji utječu na ocjenu prema doživljaju učenika poklapaju se sa subjektivnim čimbenicima u ocjenjivanju koje objašnjava literatura (Grgin, 1999)

Iz prikaza rezultata moguće je izvući tezu/hipotezu da profesionalna budućnost učenika ovisi o ocjenama koje su odraz mnogih različitih okolnosti i čimbenika, a ne znanja kao što bi prema mišljenju učenika trebalo biti. Na taj se način kod učenika stvara veliki otpor i nezado-

voljstvo sadašnjim stanjem u obrazovanju te strah za vlastitu budućnost koja se prema perspektivi sudionika temelji na ocjenama, a one se pak temelje na svemu drugom samo ne na znanju.

Riječ je o tezi koju bi svakako trebalo daljnjim istraživanjima provjeriti na više načina, odnosno, kvalitativnom i kvantitativnom metodologijom koristeći se različitim izvorima podataka.

ŽELJENE PROMJENE U OBRAZOVNOM SUSTAVU

Kod teme **željene promjene u obrazovnom sustavu** utvrđene su sljedeće podteme:

- Vratiti zaključne ocjene na kraju polugodišta
- Uvesti maturu nakon osnovne škole
- Uvesti standardizirane provjere znanja
- Vratiti dodatne bodove pri upisu u srednju školu
- Pravednije ocjenjivati
- Individualizirati ispitivanje učenika
- Uvesti mogućnost odabira turnusa
- Unaprijediti nastavu različitim pristupima i metodama te kreativnošću i aktivnošću učenika i nastavnika
- Selektirati motivirane osobe za zanimanje nastavnika
- Povećati plaće nastavnicima i sredstva za rad.

Učenici su nabrojili više promjena koje bi željeli u obrazovnom sustavu. Između ostalog navode prijedloge za promjene koje se odnose na sustav ocjenjivanja, a to su pravednije ocjenjivanje i standardizirane provjere znanja, vraćanje zaključnih ocjena na kraju polugodišta i individualizacija ispitivanja.

Sudionici se dotiču sustava upisa u srednju školu te navode kako bi htjeli da se uvede mala matura i da se vrate dodatni bodovi pri upisu. Kao jedan od prijedloga navodi se i mogućnost odabira turnusa nastave.

Učenici navode kako bi voljeli da se nastava unaprijedi različitim pristupima i metodama, kreativnošću i aktivnošću učenika i nastavnika te da se uvede selekcija motiviranih osoba za zanimanje nastavnika i da se nastavnicima povećaju plaće i poboljšaju sredstva za rad. Sve bi to, prema mišljenju sudionika, utjecalo na motiviranost nastavnika, a time i učenika, što zajedno vodilo postizanju boljeg uspjeha učenika.

Iz opisanog se vidi kako su učenici u svojim prijedlozima za unaprjeđenje obrazovnog sustava prije svega usmjereni na objektivizaciju ocjenjivanja, uvažavanje znanja kao kriterija za upis na viši stupanj obrazovanja te na unaprjeđenje nastavnih metoda i povećanje motivacije nastavnika.

ZAKLJUČAK

Ovim istraživanjem po prvi put dobiven je uvid u perspektivu učenika o ocjenjivanju kvalitativnim pristupom. Sudionici istraživanja poručuju kako im o ocjenama ovisi budućnost, ali ujedno objašnjavaju kako ocjene nisu odraz znanja, a upravo su one ključne za njihovu budućnost. Ovakva se poruka istaknula kao snažna u ovom istraživanju i ona zabrinjava. Rezultati su ovoga istraživanja vrijedni jer pokazuju smjernice za daljnja i veća istraživanja, ali i za even-

tualne promjene u sustavu obrazovanja. Definitivno je potrebno dodatno preispitati kvalitetu obrazovanja u Hrvatskoj te uvažiti perspektivu učenika kao ravnopravnih sudionika u odgojno-obrazovnom procesu

S obzirom da se ovo istraživanje fokusiralo na učenike osmih razreda osnovnih škola u Zagrebu, bilo bi zanimljivo istražiti perspektivu učenika iz ostalih krajeva Hrvatske i ispitati perspektivu učenika srednjih škola te studenata na fakultetima. Također bi bilo poželjno kombinirati kvalitativan i kvantitativan pristup kako bi se postiglo dublje razumijevanje tematike.

Kao nedostatak istraživanja treba istaknuti mali broj fokus-grupa, a samim time i sudionika, istraživanje perspektive isključivo učenika osmih razreda osnovne škole, fokusiranje samo na područje Zagreba te neuključivanje učenika s teškoćama u učenju čijim bi se uključivanjem produbila perspektiva. Također je nužno istražiti perspektivu učenika o ocjenjivanju ovisno o njihovom školskom uspjehu, odnosno promotriti odnos školskog uspjeha i doživljaja ocjena i pravednosti ocjenjivanja.

LITERATURA

- Allen, D. J. (2005). Grades as a valid measures of academic achievement of classroom learning. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 78(5), 218-223.
- Bezinović, P. (1999). Analiza korištenja sredstava ovisnosti među učenicima srednjih škola u Primorsko-goranskoj županiji. Povjerenstvo za suzbijanje zlouporabe droga Primorsko-goranske županije
- Bezinović, P. & Ristić Dedić, Z. (2004). Škola iz perspektive učenika: smjernice za promjene, posjećeno 01.04.2015. na mrežnoj stranici Instituta za društvena istraživanja: http://www.idi.hr/drzavnamatura/dokumenti/skola_iz_perspektive_ucenika.pdf
- Chory-Assad, R. M. (2002). Classroom justice: Perception of fairness as a predictor of student motivation, learning, and aggression. *Communication Quarterly*, 50(1), 58-77.
- Etički kodeks istraživanja s djecom (2003). Vijeće za djecu Vlade RH, Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, Zagreb.
- Grgin, T. (1999). Školsko ocjenjivanje znanja. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Kranželić Tavra, V. (2002). Rizični i zaštitni čimbenici u školskom okruženju kao temelji uspješnije prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 38(1), 1-12.
- Matijević, M. (2004). Ocjenjivanje u osnovnoj školi. Zagreb: Tipex.
- Mirosavljević, A. (2015). Izvansudska nagodba – perspektiva oštećenika i mladih u sukobu sa zakonom. Doktorski rad. Zagreb, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada.
- Novoselić, M. (2013). Koje emocije učenici doživljavaju u školskim klupama i kako se nose s njima?, posjećeno 02.04.2015. na mrežnoj stranici Istraži me: <http://www.istrazime.com/skolska-psihologija/koje-emocije-ucenici-doživljavaju-u-skolskim-klupama-i-kako-se-nose-s-njima/>
- Raboteg-Šarić, Z., Šakić, M. & Brajša-Žganec, A. (2009). Kvaliteta života u osnovnoj školi: povezanost sa školskim uspjehom, motivacijom i ponašanjem učenika. *Društvena istraživanja*, 18(4-5), 697-716.
- Skoko, B. & Benković, V. (2009). Znanstvena metoda fokus grupa – mogućnosti i načini primjene. *Politička misao*. 46(3), 217-236.
- Vizek Vidović, V., Vlahović-Štetić, V., Rijavec, M. & Miljković, D. (2003). *Psihologija obrazovanja*. Zagreb: IEP-Vern.
- Zrilić, S. (2011). Povezanost bježanja s nastave i maloljetničke delinkvencije. *Magistra ladertina*, 6 (6), 71-81.

The Experience of School and Grading by Students

Summary: The aim of this study was to discover the perspective of eighth grade students that live in Zagreb on grades and grading in order to achieve a better understanding of their behavior, and motivation for learning. A qualitative approach was used to answer the following questions: what students expect from school, how do they perceive teachers, what grades mean to pupils, on what grade depends and what would students like to change in the education system. Data were collected using the method of focus groups. A total of three focus groups with students from three primary schools from Zagreb were held.

The resulting data was analyzed using a thematic analysis, and four themes were identified: expectations from school, perceived role of a teacher, school grading experience, and desired changes in the education system. The most important findings emerged from the experience of school grades. Students perceived grades as a precondition for future education and choice of profession, and they emphasized that grades were a major barrier for enrolling in the desired school/college, as well as for choosing the desired profession in the future. Students explained that grades were not a reflection of knowledge but rather a reflection of the subjectivity of each individual professor. The basic message of this study is that grades are not a reflection of knowledge but are the basis for future life and education.

Keywords: Focus groups, grading system, perspective of students, qualitative methodology, schools

Schulerfahrung und Benotung seitens der Schüler

Zusammenfassung: Es war das Ziel dieser Studie, die Einstellung von Schülern der achten Klasse in Zagreb zu Noten und zur Benotung zu untersuchen, um ihr Verhalten und Lernmotivation besser zu verstehen. Durch qualitative Auswertungsmethoden wurde versucht, folgende Fragen zu beantworten: Was erwarten Schüler von der Schule? Wie erleben sie ihre Lehrer? Was bedeuten die Noten für die Schüler? Wovon hängt es ab, welche Note sie bekommen? Was würden Schüler im Schulsystem gern ändern? Insgesamt wurden drei Fokusgruppen-Interviews mit Grundschulern aus drei Zagreber Grundschulen durchgeführt, wodurch Daten gesammelt wurden.

Danach erfolgte die thematische Analyse der Ergebnisse in vier Themenbereichen: Erwartungen von der Schule, Einstellungen zur Lehrerrolle, Einstellungen zu Noten sowie erwünschte Änderungen im Schulsystem. Die bedeutendsten Ergebnisse ergeben sich aus dem Thema Einstellungen zu Noten. Die Schüler erleben die Noten als eine Voraussetzung für ihre künftige Ausbildung und Berufswahl. Daher betrachten sie die Noten als das Haupthindernis für die Aufnahme in der gewünschten Schule oder für die Immatrikulation an der gewünschten Hochschule. Nach den Aussagen der Teilnehmer spiegeln jedoch die Noten nicht das Wissen wider, sondern reflektieren die Subjektivität jedes einzelnen Lehrers und hängen von einer Vielzahl anderer Faktoren ab, am wenigsten aber vom Wissen. Daher lautet die grundlegende Botschaft dieser Studie, dass die Noten nicht vom Wissen abhängen, aber sie stellen die wichtigste Voraussetzung für das zukünftige Leben und die künftige Ausbildung dar.

Schlüsselbegriffe: Benotung, Einstellungen von Schülern, Fokusgruppe, qualitative Methodik, Schule